

Szociális munka élettörténeti interjú Németh Lászlóval

Németh László: Összeraktam magamnak egy vázlatot, hogy miről beszéljek. Azon gondolkodtam, hogy hol is kezdjem. A nagyapám tengerész volt, és én is tengerész szerettem volna lenni, ezért a Lékay János Hajózási Szakközépiskolába jártam, de sajnos politikailag megbízhatatlannak minősültem, így nem kaptam útlevelet. 1977-et írtunk ekkor. Így az volt a kérdés, hogy akkor most mit csináljak. Miután festegettem meg érdekelt a pszichológia, ezért úgy gondoltam, hogy elkezdek művészetterápiával foglalkozni. Elmentem a Budai Területi Gyermekkórház Neurózis osztályára, ott művészetterápiát csináltam a gyerekekkel, komplex művészetterápiát. Festegettem a gyerekekkel, zenéltem, beszélgettünk, játszottunk, mindezt terápiais megközelítésben. Közben elkezdtem tanulni, hogy tanuljam is ezt a dolgot. Hétszer felvételiztem a pszichológiára, de soha nem vettek fel, mert ott is politikailag megbízhatatlan voltam. Ez a bélyeg rajtam ragadt. Mivel nekem kapcsolatom volt a földalatti mozgalommal, mind politikailag, mind szakmailag a pszichoanalitikusokkal, elkezdtem a földalatti mozgalomban tanulni. Először Saleh Solimanhoz jártam gesztusterápiára. Ez azért volt érdekes, mert Soliman egy színes bőrű, magyarul nem sokat beszélő terapeuta volt, Hidegkúton, a pszichiátriai osztályon zseniálisan dolgozott pszichotikus betegekkel, tőle tanultam meg a gesztusterápiát. Utána Mérei Ferenchez és Fischer Eszterhez jártam pszichodráma-kiképző csoportba. Mérei elég meghatározó volt az életemben, mert vele dolgoztam ki azt a művészetterápiás módszert, amit azóta is csinállok. Közben volt a demokratikus ellenzéknek egy akciója, ami arról szólt – semmiben sem különbözött a Kádár-rendszer a mai rendszertől –, hogy az IMF finanszírozásával csinált jóléti szocializmust. Az IMF-hitelek nagymértékben függtek attól, hogy hogyan ítélik meg Magyarországot politikailag. Bizonyára emlékeztek vagy tanultátok, hogy volt ez a gulyáskommunizmus. A hitelek nagyban függtek attól, hogy a nemzetközi szervezetek hogyan viszonyulnak Magyarországhoz. A demokratikus ellenzék az ENSZ-hez fordult, aminek sok hatása nem volt semmire, de arra igen, hogy a hitelek jönnék vagy nem, és az volt a politikai követelés, hogy az '56-os forradalom elítélteji amnesztiát kapjanak. Sokukat ugyanis nem zárták börtönbe, hanem kényszergyógykezelés alá vonták őket. Ennek az volt a legszörnyűbb része, hogy gyógykezelést nem kaptak, de azt nem tudták, hogy ez meddig tart. Évente van egy formális felülvizsgálat, mikor bíróság dönt, hogy még egy év. Az volt a lényeg, hogy tudható volt, hogy nagyon sokan vannak börtönben kényszergyógykezelésként fogva tartva, akiknek esélyt kellene biztosítani, hogy kikerüljenek. Volt egy nemzetközi nyomásgyakorlás, Magyarország nem tudott kitérni előle. A börtönben létrehozták a börtönkórházon belül a pszichoterápiás ellátást. Kun Miklós volt megbízva azzal, hogy létrehozza ezt az ellátást. Kun Miklós ebben a földalatti körben meghirdette, hogy ki az, aki beszállna ebbe a dologba. Ez egy igazi kaland volt. Azt mondta Kun Miklós: „Bemegyünk egy totális rendszerbe egy totális államban, fogalmunk sincs, hogy mi fog történni. Egyetlen garanciánk van, hogy nemzetközi figyelem kíséri a dolgot, de hogy benn mi lesz, meg hogy kijövünk-e, az kétséges. De aki ezt vállalja, az beszállhat ebbe a dologba.” Akkor én beszálltam és elmentem a Kozma utcai fegyházba a kényszergyógykezeltekhez a pszichoterápiás osztályra, és ott elkezdtem művészetterápiát tartani, képzőművészetet és mozgásterápiát. Ez egy nagyon érdekes helyzet

volt, mert úgy oldotta meg a börtön, hogy addig börtönőrök jöttek-mentek ott a börtönkórházban; innen kórház lett. Akkor le a szürke ruhát és vegyenek fel fehér köpenyt. Fehér köpenyes börtönőrök voltak és voltunk mi, ilyen szakállas, hosszú hajú, furcsa alakok. Az nagyon pontosan meg volt tervezve, hogy is kellene bevezetni a pszichoterápiát. Ennek az első lépése az volt, hogy le kellene leplezni azokat a disznóságokat, amik ott mennek, mert elég elképesztően gyógyszerelték őket, meg injekciózták – egy ilyen totális rendszerben mindent megtehetnek az emberrel. Mindenféle fizikai atrocitások voltak, eléggé elfogadhatatlanok. Elkezdtünk szisztematikusan gyűjteni információkat arról, hogy a börtönviszonyok milyenek. Kun Miklós volt az, aki elég jó politikai érzéssel ezt továbbvitte az akkori politikai vezetés felé, illetve egy másik szálon rögtön az ENSZ felé. Akkor mi azt gondoltuk, elég naivan, hogy majd elérjük, hogy leváltsák azt, aki ezért felelős, és akkor egy új helyzet teremődik, és újra lehet definiálni, hogy mi történjen. A mindennapokban a legfurcsább helyzetekben üldögéltünk ott, az elítéltek, a fehér köpenyes börtönőrök és mi. Mondtuk, hogy mondják, hogy mit éreznek, mit gondolnak... Tök abszurd helyzet volt. Kun Miklós volt az, aki a Lipóton leszedette a rácsokat. Reformpszichiáter volt, aki azt mondta, hogy az elmebetegek nem félelmetesek, ugyanolyan emberek, akik egy kicsit másképp gondolkodnak, másképp látják a világot, de gyógyíthatók. Ültünk azzal a szent hittel, hogy majd akkor újrendezzük a viszonyokat, közben ment ez az adatgyűjtés. Meg is bukott a főorvos. Mi nem tudjuk a totalitárius rendszer logikáját kiszámolni. Nem az történt, hogy őt kirúgták, hanem kineveztek egy igazgató főorvost, aki irányította onnan kezdve a főorvos munkáját. Csináltam egy kiállítást a Bercsényi utcai kiállítóteremben, ez volt hetvenkilencben. A rendszerváltás előtt a Bercsényi utca volt az ellenzéki kultúra egyik kis szigete, ott indult a Kontroll együttes. Én nem ott akartam kiállítást csinálni, bementem a Múcsarnokba, azt mondtam: „Jó napot kívánok. Van egy nagyon izgalmas anyagom, szeretnék kiállítást csinálni.” Elhajtottak, mindenhol elhajtottak, és végül a Bercsényi volt az, amelyik azt mondta, hogy: „Jöjjön a kiállítás.” A börtönből egy fecnit sem lehet kihozni, csak főigazgatói engedéllyel. Itt meg nemcsak az történt, hogy én kihoztam fecniket, hanem kihoztam a börtönben lévő csoportot is a kiállítás megnyitójára. Gyönyörű igazoló jelentést írtam arról, hogy miért is kell az embereknek kijönni, hogyan lehet ezt hosszú távon elhelyezni a terápiában. Nem értettek hozzá, mindent elfogadtak. Aztán később döbrentek rá, hogy ez egy politikai demonstráció volt, elég nagy visszhangja is lett – nem belföldön, hanem külföldön. Ezért megint politikailag megbízhatatlan lettem, akkor az útlevelemet is bevonták, meg akkor ez azzal is járt, hogy az ember nem nagyon talált állást, tehát, ha valahova elment, akkor azt mondták, hogy sajnos nem felvehető. Így mentem Tündérhegyre is, hogy számítottam rá, hogy nem leszek felvehető. Hidas György volt a főorvosa Tündérhegynek, azt mondta, hogy ő tudja, hogy én nem vagyok felvehető, de itt csupa olyan ember van, aki nem felvehető, tehát itt a helyem. Mert azt kell tudni Tündérhegyről, hogy a pszichoanalitikus földalatti mozgalomnak a megjelenése volt a nyilvánosságban, olyan formában, hogy az volt kiírva, hogy Pszichoszomatikus Rehabilitációs Osztály. Ezt senki nem értette akkor, hogy mit jelent. Pszicho... szoma... rehab... – az akkori politikai vezetésnek ez még belefért. Ismeritek biztos azt a kísérletet, hogy hány kézfogásra van valaki valakitől. Az akkori politikai vezetésnek a sajátossága volt, hogy leginkább gyökértelen embereket választottak ki, akik jól integrálhatók a rendszerbe. A háború után a Budapesti Pszichoanalitikus Iskola felvállalta azt, hogy a háborúban árván maradt gyerekeket összefogta és elkezdte őket támogatni, segíteni.

Közülük sok politikai vezető lett. Tündérhegy így jött létre, hogy egy ilyen gyerek került olyan pozícióba, hogy hozzájárulhatott Tündérhegy létrejöttéhez, és védelmet adott, hogy ne lehessen egyik pillanatról a másikra megszüntetni. Állandó megfigyelés alatt állt Tündérhegy, mert olyan furcsa emberek voltak ott, meg furcsa emberek jártak oda, a társadalom különös figurái. Mindig ott volt a kérdés, hogy mi is a terápia? Abban segítjük őket, hogy beilleszkedjenek, vagy megtámogatjuk őket, hogy olyanok maradjanak, mint amilyenek. Itt zárójelet nyitok. Miközben dolgoztam a Tündérhegyen, aközben dolgoztam a Kulich Gyula téren is. Nem tudom, olvastátok-e Gerevich Józsefnek a *Terápiák társadalma – társadalmak terápiája* című könyvét? A Kulich Gyula tér a Semmelweis Egyetem nappali kórháza volt. Gerevich egy nagyon érdekes helyzetet hozott létre, hogy volt a nappali kórház és volt ennek egy éjszakai élete. A nappali kórház hivatalosan a pszichiátriai betegeknek a nappali ellátását végezte. Ez azt jelentette, hogy a hetvenes években már megjelent a drog Magyarországon, de nem foglalkoztak vele. A Kulich Gyula tér volt az első olyan hely, ahova, ha valakinek drogproblémája volt és segítséget akart kérni, akkor oda be lehetett jönni. Ehhez olyan kettős rendszert működtetett Gerevich, hogy nappal úgy tűnt, mint egy pszichiátriai klinika, éjjel meg egy szubkultúrának adott lehetőséget. Az egész ellenzéki kultúra, ami együttesekben nyilvánult meg, ott kezdett el formálódni. A Beresényi előtt az első koncertek ott voltak a Kulich Gyula téren. Reggel nyolctól délután ötig a főbejáraton jártak az emberek, délután öttől reggel nyolcig meg a pinceablakon keresztül. Én a pinceablakrészben dolgoztam és csináltam egy színházterápiát, ami azért volt jó, mert abban komplexen minden van, képzőművészet, zene, irodalom. Páskándinak az *Időszak, a hülyegyerek vagy a vándorköszörűs* című művét dolgoztuk fel, aminek két szereplője van, az egyik a Góbi, a másik a vándorköszörűs. Mind a ketten ugyanazzal a tulajdonsággal rendelkeznek: bizonyos értelmi szint alatt nem fogadnak be információkat. Ha elkezdünk velük az időjárásról beszélni, akkor egyszerűen nem hallják, ha értelmes diskurzus van, akkor azonnal bekapcsolódnak. Ezt csináltuk meg előadásként. A darab úgy van megírva, hogy a Góbi egy intézetben van, vizsgálják, hogy mi az a különleges tulajdonsága, és így a tudomány eltartja Góbót. Enni adnak neki, meleg van... Közben van a vándorköszörűs, aki ugyanezekkel a tulajdonságokkal rendelkezik, de jár a világban és köszörül, közben nem hallja, hogy mit beszélnek körülötte, de ha olyasmiről beszélnek, akkor rögtön bekapcsolódik. Tulajdonképpen a terápiának az volt a kérdésselvetése, hogy kik szeretnének lenni, Góbik vagy vándorköszörűsök. A társaság fele úgy döntött, hogy ők vándorköszörűsök szeretnének lenni. Ezzel majdnem az intézményt számoltuk fel, ami egy abszurdítás, de ha az a kérdés, hogy szakmailag mit akarunk csinálni, akkor ez helyénvaló volt. A társaság fogta magát és kivonult, vett egy farmot és elkezdtek csirkéket tenyészteni. Közben ugyanazokat csinálták tovább, performanszokat, éltek az életüket. A terápiájukban odáig jutottak el, hogy akarják-e, hogy az intézmény védettséget adjon flepnivel, mert itt mindenki kapott egy flepnit, hogy hülye, és akkor ez védelmet jelentett. Akkor még volt a közveszélyes munkakerülés, nem lehetett csak úgy koricálni az utcán. Ha valakinek nem volt munkahelye, akkor valamilyen védelme kellett hogy legyen. A flepni az ilyen volt. Ha hülye és kezelik, akkor nem zárják börtönbe, mert különben börtönbe zárták volna közveszélyes munkakerülésért. Amit itt csináltam, az ugyanúgy kérdés volt Tündérhegyen, hogy mi a terápia célja. Elég egyértelmű volt, hogy mi nem azt a célt képviseljük, hogy belesimuló állampolgárokat hozzunk létre, hanem olyan állampolgárokat, akik a maguk identitását vállalva megtalálják a helyüket a

társadalomban, és mi ebben segítünk. Ez volt Tündérhegy célkitűzése. Azt gondolom, hogy elég jól csináltuk ezt. Itt kapcsolódik be a szociálismunkás-képzés. Ferge Zsuzsa '85-től csinálta a szociálpolitikus-képzést. Illetve akkor még szociológusképzést csinált a Várban, a Vezetőképző Intézetben. Arra készült, hogy létrejön egy új szakma, aminek az oktatógárdáját ki kell képezni, és ehhez keresett ő embereket. Megkereste Hidast, mert Zsuzsának elég jó átlátása volt arról, hogy milyen modellek vannak a világban, és pontosan tudta, hogy a pszichoanalízisnek van egy olyan ága, amit be kellene integrálni a szociális munka oktatásába. Megkereste Hidast, aki engem ajánlott, hogy vonjon be a képzésbe. Nem tudom, tudjátok-e, hogy az angolszász pszichoanalízisnek mi a kapcsolata a szociális munkával. Úgy alakult Amerikában a szociális munka, hogy a második világháború előtt a pszichoanalitikusok főként zsidó származású emberek voltak. A második világháborúban menekülniük kellett, de az történt, hogy Amerikában nem fogadták el az ő diplomájukat, a szociális ellátásban tudtak helyet találni maguknak, a szociális munkában. Kialakult egy ága a szociális munkának, amit pszichoanalitikusok csináltak, akik a kapcsolatterápiát hozták be a szociális munkába. Amerikai filmekben néha látjátok, hogy valamelyik analitikusnak szociális munkás a végzettsége, mert ez továbbment, hogy a pszichoanalízis benne van a szociális munka oktatásában. Emiatt keresett Zsuzsa egy olyan vonalat, ami ezt be tudná hozni. Én azért voltam jó erre a szerepre, mert nem voltam elvadult analitikus, abban az értelemben, hogy mindig kritikus álláspontot foglaltam el a világban. Mérei egy olyan pszichodráma-módszert alkalmazott, amit maga hozott létre. Ismerte Morenót, meg Moreno pszichodráma-megközelítését, de Mérei alapvetően nékoszos volt, közösségben gondolkodott, és közösségalapú pszichodramát hozott létre. Tündérhegyen is az analitikus megközelítéshez a közösségi megközelítést adtam hozzá. Mikor Zsuzsa megkérdezte Hidast, akkor ő azért mondott engem, mert tudta, hogy viszem a pszichoanalízisnek a gondolatvilágát, a tudatalattival való foglalkozást, de ugyanakkor egy közösségi szemléletet is képviseltem. Zsuzsa bevont az oktatásba, készségi tárgyakat oktattam, hogyan kell reflektíven működni, jó segítővé válni. Eljött a rendszerváltás pillanata, mikor megérett a helyzet arra, hogy létrejöhessen a szociálismunkás-képzés. Zsuzsa mondta – most csak a személyes vonatkozásokat mondom –, hogy menjek be a személyzeti osztályra, elintézni a papírformákat. Mondtam, hogy bemegyek, de nekem csak egy érettségim van, mert én a földalatti mozgalomban képződtem, Zsuzsa erre azt mondta, hogy üljek be az első évfolyamba és végezzem el. Ez azért volt paradox, mert közben '85-től tanítottam. Létrejött az Egészségügyi Minisztériumnak egy szakképzési bizottsága, a miniszter által felkért bizottság, aminek az volt a feladata, hogy a magyarországi szociálismunkás-képzésnek kidolgozza a curriculumát. Ebben a csoportban ott ültem, mint a csoport, a közösségi munka egyik képviselője, és államigazgatási szinten mindenféle meccseket folytattunk. Zárójel. Bagdy Emőke a rendszerváltásnál tett a politikának egy olyan javaslatot, ami nem volt tisztességes. Azt ajánlotta, hogy egy mentálhigiénés hálózat alakuljon ki, ami a politikum igényeinek megfelelően majd elsimogatja az emberek lelkét, ez volt az érvrendszere. Ezzel szembeállította azt, hogy amit Ferge Zsuzsa akar a szociálpolitikával, illetve a szociálismunkás-képzéssel, hogy az majd radikális lesz, az felvilágosítja az embereket a jogaikról, akik majd a politikumot befolyásolják. Ez egy nagyon furcsa helyzet volt, mert Bagdy tervezete, amit benyújtott a minisztériumba, az a mi bizottságunk elé került, és nekünk kellett döntenünk róla, hogy most szociálismunkás-képzés vagy mentálhigiénés képzés. Bagdyval hosszú évek óta van néhány

meccsünk. Ez kezdődik onnan, hogy Bagdy szintén Mérei-tanítvány volt. Méreiről nem mondtam semmit, ugye? Méreiről azt kell tudni, hogy népi kollégiumok szervezésével foglalkozott, pszichológiát tanított, és '56-ban a világ legtermészetesebb módján szervezte a forradalmat és részt vett benne, ezért bezárták. '63-ban kapott amnesztiát. Akkor az volt a kérdés, hogy mit csináljanak Méreivel. Tanítani nem engedték vissza, azt mondták, hogy menjen a Lipótra, aztán ott a bolondok között csinálhat, amit akar. Így került Mérei a Lipótra, ahol elkezdett zseniális dolgokat csinálni. A börtönhöz annyit mondanék, hogy milyen volt Mérei a börtönben. Végiggondolta, hogy mire tudja hasznosítani a börtönt. Összehívta a fiatalokat – akiknek egy része forradalmár volt –, és megszervezte, hogy gyűjtsenek vécépapírt és grafitot. Úgy érezte, hogy egy dologgal nem követ el árulást, ha saját magával és az álmaival foglalkozik. Minden hajnal kettőkor felébresztette magát és lejegyezte az álmait. Konspiratív módon ezt kijuttatták a börtönből, a felesége gyűjtögette. Nem tudom, ismeritek-e Méreinek a háromkötetes *Lélektani naplóját*, azt, amit a börtönben írt. Olyan volt Mérei, hogy bárhol volt, ott értelmes dolgot csinált. Ha Lipót, akkor nagyszerű, ott kell valamit csinálni. Zseniális terápiás közeget hozott létre, illetve létrehozott a földalatti mozgalomban egy tanítványi kört, ebbe tartozott bele Bagdy is meg én is. Bagdy kifutotta magát, egyetemi tanár lett meg a nagy megmondó ember a társadalomban, de ő is esendő ember, és furcsa dolgokat csinál, meg a hatalom az elég káros az emberek agyára. A pszichoterápiával kapcsolatban Bagdy elkövetett egy merényletet, mert volt az egységes pszichoterapeuta-képzés, aminek az volt a nagy vívmánya, hogy pszichológusok és pszichiáterek egyaránt bekerülhettek, illetve szociális munkások is, az amerikai modell alapján. Ebben nagy szakmai konszenzus volt. Bagdy ezt keresztbe vágta azzal, hogy elkezdte nyomni a klinikai pszichológust, létrejött a klinikai pszichológusképzés, ami felszámolta ezt a konszenzust, és létrehozott egy képzést, ahol elkezdtek klinikai pszichológus jogosítványokat kiadni, amivel nincs baj, de ezzel megbontotta a pszichoterápia egységét, és ez egy örületesen nagy hiba volt szerintem. Ezen időnként elvitatkoztunk, mondtam neki, hogy Mérei forog a sírjában, hogy ilyeneket csinál, de ez az ő lelke, hogy ezt elintézzék. A második nagy ütközésünk az volt, mikor a mentálhigiénés képzést ajánlotta meg, a harmadik nagy ütközésünk meg a szupervízorképzéssel kapcsolatban volt. Bagdy létrehozott Magyarországon egy szupervízorképzést úgy, hogy elfelejtette, hogy honnan jött. 1903-ban a Budapesti Pszichoanalitikus Iskola lefektette azokat az elveket, hogy mit jelent a pszichoterápia, mit jelent a hozzá tartozó szupervízió. Bagdy ebbe a rendszerbe nőtt bele. Az előbb meséltem, hogy ezek az analitikusok kimentek Amerikába, a második világháború után visszahozták a szupervíziót a Marshall-terv keretében Hollandiába, és ott egy olyan helyzet alakult ki, hogy önálló szakmává vált a szupervízió. Bagdy elfelejti azt, hogy 1903, Amerika, és innen Hollandiából indít és elkezdte azt nyomni, hogy legyen Magyarországon önálló szupervízorképzés, amivel az volt a baj, hogy sehova nem integrálódott. A pszichoterápia nem fogadja. A pszichoterápiának megvan a maga képzési rendszere, amiben eljutnak az emberek oda, hogy szupervízorrá válnak. A pedagógustársadalomnak nincs szupervízorigénye, nincs a kultúrában benne, miközben nagyon is szükséges lenne. A szociális ellátás volt az, amit ő megcélzott, de a szociális ellátásban mi elkezdünk kialakítani egy, a Budapesti Iskolának megfelelő szupervízorképzést. Ezt a Mentor Egyesület csinálta, arról majd beszélek. Azt gondoltuk, hogy nagyon fontos, hogy a szociális munkának szociális munkások legyenek a szupervízorai, tehát olyan emberek, akik ismerik ezt a tevékenységet és az itteni eljárásokat.

Ezek a meccsek zajlottak. És akkor most visszaugrom. Tehát a munkaügyi osztályra mentem, miközben a szakképzési bizottságban a jogszabályi feltételeit alakítottuk ki annak, hogy hogyan nézzen ki a szociálismunkás-képzés. Ehhez kapcsolódóan rendeztünk egy konferenciát Sopronban. Ezt talán szakmatörténetben hallhattátok, ez volt a soproni konferencia, itt jöttek létre a soproni normák. Itt összehívtunk körülbelül nyolcvan embert, nem is konferencia volt, inkább workshop, aminek az volt a lényege, hogy mikor felállunk, akkor ott legyenek a tantervek a kezünkben, megírjuk csoportokban az egyes tanmeneteket. Ez szerintem nagyon jól sikerült. Itt nyitnék egy zárójelet, hogy mi az, ami a jelenlegi szakmát meghatározta. A rendszerváltás pillanatában vagyunk. A soproni konferencia azt hiszem, kilencvenben volt. Az egész szakma szempontjából meghatározó az, hogy kik alapították a szakmát. Ez egy nagyon jó pillanat volt. Minden mozgott, minden átalakult, így lehetőség volt arra, hogy integráció jöjjön létre. Az integráció egyik eleme az volt, hogy lebontódott a pártállam. Egy csomó pártállami embernek az egzisztenciája kérdésessé vált, meg az úttörőmozgalom, meg a KISZ, meg a párt. A szociális munkába áramlottak be ezek az emberek. Másik oldalról az eddig lefajtott földalatti mozgalmak megnyíltak, és lehetőség lett arra, hogy az ember a maga identitásában megjelenjen. Például a SZETA is ekkor vált nyilvánossá. Nagyon érdekes helyzet volt, hogy olyan emberek ültek együtt Sopronban, akik egyrészt a régi rendszerből jöttek és új identitást kerestek, másrészt egy lefajtott földalatti mozgalmából jöttek. Emberi kiállásban addig is létezett a szakma, de nem volt képzése, nem volt hivatalossága. Ebben a helyzetben üldögéltek együtt. Nagyon heves viták voltak ott – és itt visszautalok Bagdyra –, hogy mi is a szociális munkának az iránya. Hogy az állampolgárokat belesimítsuk a rendszerbe, vagy az állampolgárokat képessé tegyük arra, hogy önmaguk alakítsák a társadalmat. Ennek a vitának a kompromisszumaként alakult ki a soproni képzés. Ebben benne van Zsuzsának az egyensúlyteremtő készsége is, mert Zsuzsa úgy vett részt a szocializmusban, hogy miközben nagyon kritikus volt, egyben része is volt a rendszernek. Megújította az egészet, közben azért építette is. Ferge Zsuzsa nélkül ez nem jöhetett volna létre. Akkor ő olyan gesztusokat tett, hogy az az évfolyam, amibe én jártam... Éppen megszűnt a Politikai Főiskola. Nem tudom, tudjátok-e, mi volt az, ez volt a marxista-leninista esti egyetem, ahol pártkádereket képeztek. Miután a továbbiakban pártkáderekre nem volt szükség, Zsuzsa azt mondta, hogy vegyük át szociálpolitikusnak azokat, akik szeretnének ebbe az irányba jönni. Komoly pártkáderekkel jártam együtt, akik most is nagyon magas pozíciókat töltenek be, szépen beleintegrálódtak a rendszerbe. Ez meghatározó eleme annak, hogy a szakma hogyan alakult. Ugrok egyet, mert nagyon szalad az idő. Kialakult a soproni konferencián a tartalom és létrejött a képzés, és az derült ki, hogy a felsőoktatási lobbik érdekében csak nappali tagozatos képzés indul. És akkor én azt mondtam, hogy ez így nagyon nincs rendben, mert a területen dolgozóknak biztosítani kellene azt a lehetőséget, hogy megszerezzék ugyanazt a végzettséget, mint a nappali képzésben lévők. Az összes felsőoktatási intézményt ismertem a szakképzési bizottságból meg a soproni konferenciáról, tárgyaltam minden intézménnyel arról, hogy indítsanak levelező képzést vagy munka melletti képzést, de mindenki elzárkózott. Tündérhegy hármas funkciót vitt alakulásától kezdve, egyrészt gyógyított, másrészt kutató, harmadrészt oktató. Tehát egy klasszikus akadémiai intézmény funkciói szerint működött, ezért magától értetődő volt, hogy ha nem találunk a felsőoktatásban lévők közül olyat, akit ez érdekel, akkor megcsináljuk Tündérhegyen. Tündérhegyen kialakítottunk egy szociálismunkás-képzést munka melletti

számára. A jogszabályi környezet akkor még mozgott és benne volt az a lehetőség, hogy a szociálismunkás-képzés úgy fog alakulni, hogy lesznek független vizsgaközpontok, ahol lehet vizsgázni, tehát nem kell feltétlenül felsőoktatási intézménynek lenni annak az intézménynek, ami a képzést folytatja. Kicsit ilyen Tündérhegyre szabott szabályozás alakult ki. Aztán a felsőoktatási lobbizást megfúrta, Tündérhegyen elindult a szociálismunkás-képzés, de belefutottunk egy zsákutcába, hogy nem lehetett diplomát adni, hanem amit ki tudunk adni, az egy szociális asszisztensi végzettség volt. Valahogy meg kellett találni, hogy hogyan integráljuk a rendszerbe. Ezt Szalai Júliával csináltuk ketten, úgy döntöttünk, hogy nem állami intézményhez, hanem a Wesley-hez kapcsoljuk a tündérhegyi képzést. Ebben benne volt az, hogy úgy gondoltuk, hogy a demokratikus ellenzékkel, a SZETA-val voltunk olyan viszonyban, hogy erre úgy gondoltuk, hogy építhetünk egy jövőbeli kapcsolatot. Az ajánlatunk az volt, hogy Iványi és Solt Ottilia soha nem lett volna képes arra, hogy egy főiskolát akkreditáljon. Egyszerűen hiányzott a készségeik közül az, hogy az államigazgatást átlássák, annak megfelelően tudjanak működni. A mi ajánlatunk az volt, hogy én elég jól ismertem az államigazgatási eljárásokat, Juli is ebben eléggé benne volt, azt mondtuk, hogy végigvisszük a főiskola akkreditációját, ha ők befogadják a tündérhegyi képzést. Rögzítettük azt, hogy ez hogyan néz ki, milyen autonómiák vannak benne. Volt egy papi szeminárium, az Iványi papi szemináriuma, amiben volt húsz ember, tehát évfolyamonként öt ember. Volt Solt Ottiliának nappali képzése, ahol volt nyolcvan ember, évfolyamonként húsz és volt a tündérhegyi képzés, ahol volt 240 ember, évfolyamonként hatvan. Így néztek ki az arányok. Iványi, Solt Ottilia és Havas Gábor parlamenti képviselő volt az első ciklusban, és már ott lehetett volna gyanakodni, mert Havas Gábor és Solt Ottilia már az első ciklus után azt mondták, hogy na ezt nem, ehhez nem adják a nevüket, Iványi meg továbbra is adta hozzá, úgyhogy már lehetett volna gyanakodni, hogy baj van Iványival. '99-ben konfliktusok alakultak ki vezetési szinten. Én nagyon toleráns ember vagyok, egy helyzetben vagyok nagyon kemény, ha valaki hierarchiából, tekintélyből akar uralkodni. Azt az embert mindig megtanítom arra, hogy a hatalmat hogy is kell kezelni. Iványi megváltozott, és '99-ben elkezdett mindenféle hatalmi örületeket csinálni. Elkezdett parancsolgatni. Mondtam neki, hogy álljon már meg, egyrészt nem ilyen a viszonyunk, másrészt az egész akkreditációt mi csináltuk végig, meg a számarányok... De hogy ő a főnök. Mondtam, hogy jó, hogy ő a főnök, de ki fogja ezt elhinni? Mondta, hogy kirúg. Mi az, hogy kirúg? Ez nem az ő döntése. Megkérdezzük a többieket, ha ők azt mondják, akkor ki vagyok rúgva. Ottiliának is nagyon erős szolidaritásban voltak és azok az oktatók is, akiket én vettem fel, és ha engem kirúg, akkor senki nem fog az ő kénye-kedve szerint itt maradni. Engem kirúgott '99. szeptember 16-án, és november végéig kirúgott még 76 oktatót, mert nem volt tényleg senki, aki azt mondta volna, hogy ott marad. Azt gondolom, hogy a szociálismunkás-képzésnek szégyene, hogy ez megtörténhetett, és szégyene az is, hogy ezek után a Wesley megmaradt mint felsőoktatási intézmény. Ebben benne voltak azok a politikai alkuk, amit ő parlamenti képviselőként megkötött Pokornival, ahogy megalázta és kisémmizte a diákokat. Munkaügyi per indult akkor, minden oktató meg is nyerte a munkaügyi pert, megtehettük volna a munkaügyi per alapján, hogy kérjük a visszahelyezésünket. De azt mondtuk, hogy ilyen helyre nem megyünk vissza oktatni. Ami a furcsasága volt a dolognak – ez a rendszerváltás utáni értelmiségnek a furcsasága –, hogy amikor hatalomba kerül, akkor hogyan kezeli a hatalmat. Iványi a példája annak, hogy hogyan van rosszul kezelve a hatalom. Úgy oldotta meg

a dolgot, hogy kilóra vett meg embereket, akiknek PhD-jük volt, hogy a főiskolát fenn tudja tartani, és egy marxista–leninista főiskolát végzett PhD-st vett meg kilóra. Ő volt az egyetlen PhD-s, akivel fenn tudta tartani az iskoláját, amíg újjá tudta építeni az iskolát. Én elmentem Győrbe tanítani, a győri szociálismunkás-képzésbe. Az is egy másik történet, hogy a szociális munkának van jó néhány olyan személyi története, amit fel kellene dolgozni. A győri képzés úgy jött létre, hogy az esztergomi képzést átvette az egyház, kisöpörte az összes oktatót, aztán ők mentek át Győrbe. Szolidaritásból azt mondták, hogy mivel engem is kisöpörtek, menjek oda és csináljunk együtt egy jó képzést. Tanítottam nyolc évig Győrben, utána Zsuzsa létrehozta az Akadémián a Gyerekszegénység Elleni Programot. Hívott, hogy menjek oda, át is mentem, és elkezdtük a szécsényi kísérletet. Ez egy huszonöt éves program, amit elkezdtünk 2006-ban, aztán kinyírták 2011-ben. Ez egy elég szemet történet. Amit ott elindítottunk, az egy olyan tevékenység volt, ami modellértékű választ ad a szegénység helyzetére, hogy hogyan kell egészen korai életkortól megépíteni azt, hogy valaki bejusson a munkaerőpiacra és társadalmilag integrált helyzetben legyen. Gondolom, erről más kurzusokon hallottatok. Azt mondom el zárásként, hogy most hol tartok. Azt látom, hogy a szakma egyre inkább felcsatlakozik a hatalomhoz, a hatalom eszközévé válik. Ezt egy nagyon rossz folyamatnak tartom, elfogadhatatlannak, ezért én elkezdtem eltávolodni a szociális szakmától. Elkezdtem odaállni a szegények mellé. A legutolsó, amit csináltam Gosztonyi Gézával együtt, hogy létrehoztam egy tapasztalati szakértő képzést, hogy a szegények önmagukat képviseljék. Az alapkonceptióban az volt, hogy majd a szociális munkások állnak ki a szegényekért a hatalommal szemben. Azt is látom, hogy a jóléti államok hogy számolják fel magukat, és nem lehet mást csinálni, vagy az én válaszom erre az, hogy olyan önfenntartó, szolidáris közösségeket kell működtetni, amik munkát és megélhetést biztosítanak az embereknek. Így én elkezdtem szövetkezetekkel foglalkozni, szociális szövetkezetekkel. Most vezetek egy szövetkezetet, ahol munkát adok hátrányos helyzetű, roma embereknek, másrészt meg összefogom a szövetkezeteket, tehát egy országos szövetséget hoztam létre, segíteni abban, hogy működni tudjanak. A szociális gazdaság fejlesztésével foglalkozom, gazdasági alapon, szociális értékek mentén. Egy mondat még a szupervízióról. Közben említettem, hogy a Mentor Egyesületben létrehoztunk egy szociális munka szupervízor kritériumrendszerét, a konszenzuskonferencián. Ez egy új műfaj volt Magyarországon, a konszenzuskonferencia, amikor létrehoztuk, mikor a szakma megegyezett, hogy mik azok a kritériumok, ami alapján szupervízornak fogadnak el valakit. Ez azzal volt párhuzamban, hogy Bagdy nyomta a diplomás szupervízort, mi meg létrehoztunk egy olyan kritériumrendszerét, amire azt mondtuk, hogy ugyanolyan értékű, sőt a diplomát nem fogadtuk el, amitől fel volt bolydulva a diplomás szupervízorok társasága, hogy mi az, hogy a diplomát nem fogadjuk el. Mondtuk, hogy ha nem felel meg a kritériumoknak, akkor kiegészítő modulok kellene hozzá. A Mentor ebben az értelemben egy nagyon fontos szakmai feladatot látott el. Ennyi talán. Egy zárómondat a magam hitvallásáról, meg a magam stratégiájáról. Én alapvetően művészetterapeuta vagyok, meg szociális munkás, szupervízor, szervezetfejlesztő. Én azt a stratégiát követem – ez a rendszerváltás előtt is így volt –, hogy én akkor nem vagyok kiszolgáltatva a hatalomnak, hogy ha nekem kirúgják az egyik lábam, akkor ott van a másik három lábam, amin állok. Most például, hogy nincs az Akadémia, sokkal több művészetterápiát csinállok. Azt el is felejtettem mondani, hogy csinállok harminc éve egy művészetterápiás képzést. Most egy kicsit több művészetterápiát tartok, most rohangálok a Balatonra művészetterápiát csinálni,

mert most erre van időm. Nekem még vannak szupervízióim, ami egészen meglepő, hogy a mai magyar viszonyok között még van szupervízió, most innen is szupervíziót megyek tartani. Sokfélét csinállok, és ezzel meg tudom őrizni a szellemi függetlenségemet. Nekem senki nem mondhatja meg, hogy mit csináljak.

Bányai Emőke